

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

bacheloropleiding HBO-Rechten
voltijd/deeltijd

Hanzehogeschool Groningen

**De kracht van
kennis.**

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

Bacheloropleiding HBO-Rechten
voltijd/deeltijd

Hanzehogeschool Groningen

CROHO nr. 39205

Hobéon Certificering

Datum

28 mei 2019

Auditpanel

W.L.M. Blomen

mr. dr. H.J.L.M. van de Luytgaarden

K. Dewitte MSc

S.P.J. Stroet

Secretaris

I.M. Gies Broesterhuizen BEc

INHOUDSOPGAVE

1.	BASISGEGEVENS	1
2.	SAMENVATTING	3
3.	INLEIDING	5
4.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN	7
5.	ALGEMEEN EINDOORDEEL	19
6.	AANBEVELINGEN	21
BIJLAGE I	Scoretabel	23
BIJLAGE II	Programma, werkwijze en beslisregels	25
BIJLAGE III	Lijst geraadpleegde documenten	29
BIJLAGE IV	Panelsamenstelling	31

1. BASISGEGEVENS

NAAM INSTELLING	Hanzehogeschool Groningen
status instelling	Bekostigd onderwijs
resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	Positief, 26 februari 2018
NAAM OPLEIDING (zoals in croho)	B HBO-Rechten
registratienummer croho	39205
domein/sector croho	Economie
oriëntatie opleiding	Hbo
niveau opleiding	Bachelor
graad en titel	Bachelor of Laws
aantal studiepunten	240 EC
afstudeerrichtingen	Minoren: <ul style="list-style-type: none"> • Recht & Overheid • Bedrijfsjurist
locatie	Groningen
varianten	Voltijd en Deeltijd
onderwijstaal	Nederlands
datum audit / opleidingsbeoordeling	28 maart 2019

2. SAMENVATTING

De opleiding HBO-Rechten biedt de Hanzehogeschool Groningen (HG) in een voltijd- en deeltijdvariant aan. Zij levert T-shaped juridische professionals af met een juridisch competentieprofiel en met een brede (actuele) juridische kennisbasis gericht op de breedte van de juridische contexten.

Standaard 1. Beoogde leerresultaten

Studenten moeten aan het einde van hun opleiding HBO-Rechten over de beoogde leerresultaten uit het landelijke opleidingscompetentieprofiel van 2012 beschikken. In de herziene visie en missie van de opleiding staat dat zij startende juridische professionals wil opleiden met een onderzoekende en ondernemende houding.

De opleiding verbindt zich met de hogeschoolbrede speerpunten *Ondernemerschap en Energie*. In het verlengde daarvan voegde de opleiding een extra beoogd leerresultaat *Signaleren en Innoveren* toe aan haar profiel. Daarnaast profileert de opleiding zich met de leergemeenschap¹ en het ontwikkelen van een professionele identiteit bij studenten.

Zowel praktijkgericht onderzoek als de internationale oriëntatie maken expliciet onderdeel uit van de beoogde leerresultaten van de opleiding HBO-Rechten.

De opleiding onderhoudt haar profiel door afstemming met vakgenoten en in samenwerking met de eigen opleidingsadviescommissie.

Het auditpanel komt voor deze standaard voor beide varianten tot het oordeel 'goed', omdat de herziene visie en missie van de opleiding op een organische wijze en bottom-up tot stand zijn gekomen en een breed draagvlak kennen. Bovendien is de Groningse-kleur in de beoogde leerresultaten duidelijk zichtbaar en tevens onderscheidend ten opzichte van verwante opleidingen.

Standaard 2. Onderwijsleeromgeving

De onderwijsvernieuwing die de opleiding sinds het studiejaar 2016-2017 fasegewijs invoert, kenmerkt zich onder meer door de woorden *integratief* (sterke verbinding tussen onderwijs, onderzoek en werkveld) en een *moderne didactiek* (coachend lesgeven door docenten en gebruik van activerende werkvormen). Vanaf september 2018 biedt zij een gezamenlijke voltijdse propedeuse met de opleiding SJD aan en vanaf september 2019 start het nieuwe tweede jaar. De stage en het afstudeersemester van de voltijd en de deeltijd zijn in 2018 reeds herzien.

De ondersteunende leerlijnen gericht op praktijkgericht onderzoek sluiten aan bij de onderzoeksvisie van de opleiding en bereiden voltijd- en deeltijdstudenten goed voor op de afstudeerfase. Het auditpanel heeft in de curricula (en met name de multidisciplinaire leergemeenschappen) mooie voorbeelden gezien van de uitwerking van de Groningse kleur – leergemeenschap, onderzoekende en ondernemende houding en professionele identiteit – en de integratie tussen onderwijs, onderzoek, praktijk en didactiek. Het is een sterk punt dat 23% van de afgestudeerden in het studiejaar 2017-2018 een buitenlandervaring van minimaal drie maanden opdeed.

De docenten zijn breed geschoold en hebben veel (recente) ervaring in het werkveld. Het team is bevolgen en betrokken. Het auditpanel vindt het gezien de werkdruk van docenten een verstandige keuze om prioriteiten te stellen en de curriculumvernieuwing fasegewijs in te voeren.

Het auditpanel komt voor deze standaard voor beide varianten tot het oordeel 'goed', omdat de opleiding haar onderwijsvisie op consistente wijze heeft uitgewerkt in een nieuw, uitdagend en doordacht curriculum, de Groningse kleur door het gehele curriculum is verweven, een stevige

---

¹ In een leergemeenschap werken studenten en docenten van verschillende opleidingen, onderzoekers en werkveldpartners in een multidisciplinaire setting samen rond onderzoeksvragen en –thema's.

interactie bestaat tussen onderwijs en onderzoek en de opleiding beschikt over een goed gekwalificeerd en daadkrachtig docententeam.

Standaard 3. Toetsing

De opleiding HBO-Rechten formuleerde in 2018 uitgangspunten die aansluiten bij het toetsbeleid van het instituut en die in de onderwijsvernieuwing leidend zijn. De opleiding borgt structureel de validiteit, betrouwbaarheid en inzichtelijkheid van het toetsen en beoordelen (bijvoorbeeld gekwalificeerde examinatoren, 4-ogenprincipe, toetsmatrijzen en kalibreersessies). Alle toetsen van zowel het oude als het nieuwe curriculum die het auditpanel bekeek, hebben een stevige juridische inhoud en sluiten goed aan bij het tussentijdse niveau dat van de studenten verwacht mag worden. De examencommissie en de toetscommissie zijn stevig 'in control'.

Het auditpanel komt voor deze standaard voor beide varianten tot het oordeel 'goed', omdat de opleiding in aansluiting bij de onderwijsvernieuwing de traditionele toetsvormen durft los te laten en in het (ontwerp van het) nieuwe curriculum meer variatie en integratie in toetsing duidelijk zichtbaar is. De opleiding toont zondermeer aan dat zij structureel aandacht heeft voor de kwaliteitsborging en -verbetering van het toetsen en beoordelen.

Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten

De afstudeeronderzoeken die de panelleden van beide varianten bestudeerden, voldeden ruim aan het te behalen bachelorniveau. Zij zijn relevant, praktijkgericht en helder geschreven. Alle beoordelingen vond het auditpanel zorgvuldig onderbouwd. De stageportfolio's laten een duidelijk opwaartse leercurve zien en de reflectieverslagen zijn inhoudelijk van het juiste niveau. Het werkveld ziet de meerwaarde van de T-shaped juridische professional en herkent de verschillende aspecten van de Groningse kleur in de contacten met stagiairs en afstudeerders.

Het auditpanel komt voor deze standaard voor beide varianten tot het oordeel 'goed', omdat de eerste 'resultaten' van de Groningse kleur zichtbaar zijn in de eindwerken en het werkveld en de alumni zeer tevreden zijn over het gerealiseerde niveau. Het zoeken naar een juiste balans tussen het bieden van structuur en ruimte voor meer creativiteit in de afstudeerfase is volgens het auditpanel nog een ontwikkelkans.

Algemene conclusie:

Het auditpanel trof bij de opleiding HBO-Rechten een bevlogen docententeam aan dat onder leiding van het opleidingsmanagement een krachtige opleidings- en onderwijsvisie weet te realiseren. De opleiding ontstijgt met haar beide varianten zondermeer de basiskwaliteit en scoort daarmee op grond van het NVAO-beoordelingskader 'goed'.

Het volledig tot wasdom komen van de onderwijsvernieuwing vormt voor de opleiding HBO-Rechten de komende jaren de uitdaging.

Na instemming van de panelleden is dit rapport vastgesteld door de voorzitter te Den Haag op 28 mei 2019.

3. INLEIDING

Het voorliggende beoordelingsrapport is de resultante van een zogeheten 'Beperkte Opleidingsbeoordeling' van de bacheloropleiding HBO-Rechten van Hanzehogeschool Groningen (HG), die op 28 maart 2019 is uitgevoerd door een auditpanel van onafhankelijke deskundigen (zie bijlage IV voor een toelichting).

De beoordeling vond plaats in het kader van een clustervisitatie, waarbij hbo-opleidingen met een vergelijkbare onderwijsinhoud in één (sub)cluster in een bepaalde periode worden geïnspecteerd door auditpanels bestaande uit zoveel mogelijk dezelfde deskundigen. Bovengenoemde opleiding van Hanzehogeschool Groningen valt samen met diverse verwante opleidingen van andere onderwijsinstellingen in de visitatiegroep *HBO-Rechten groep 1*.

Dit rapport behandelt achtereenvolgens de bevindingen, overwegingen en conclusies van het auditpanel over de betreffende opleiding op de vier NVAO-kwaliteitsstandaarden, te weten 'beoogde leerresultaten', 'onderwijsleeromgeving', 'toetsing' en 'gerealiseerde leerresultaten'. Het auditpanel heeft voor de beoordeling het beoordelingskader van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)² gebruikt.

Karakteristiek onderwijsinstelling

HG verzorgt 51 bacheloropleidingen, 17 masteropleidingen en 8 Associate degrees. Deze opleidingen zijn ondergebracht in 18 schools. Het onderzoek van de hogeschool vindt onder andere plaats in drie Centres of Expertise en drie kenniscentra. De hogeschool richt zich op de strategische thema's *Energie*, *Healthy Ageing* en *Ondernemerschap* die nauw verbonden zijn met de noordelijke regio.

Karakteristiek opleiding

De opleiding *HBO-Rechten* biedt HG sinds 2003 aan in een voltijd- en deeltijdvariant. Zij valt samen met de hbo-bacheloropleiding *Sociaal Juridische Dienstverlening* (SJD) en de post-hbo Bestuursrecht onder het *Instituut voor Rechtenstudies* (SIRE), één van de schools van HG. De opleiding HBO-Rechten is flink in beweging. Vanaf het studiejaar 2016-2017 is SIRE voor beide bacheloropleidingen gestart met het ontwikkelen van een modern, flexibel en wendbaar curriculum. Studenten krijgen daarin de ruimte om zich te ontwikkelen tot ondernemende, kritisch denkende en maatschappelijk betrokken professionals. De curriculumvernieuwing wordt vanaf september 2018 fasegewijs ingevoerd; eerst bij de voltijd en vervolgens bij de deeltijd. In het nieuwe curriculum volgen studenten van de opleiding HBO-Rechten een gezamenlijke propedeuse met studenten van de opleiding SJD.

---

² Beoordelingskader Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs Nederland, Nederlands-Vlaamse Accreditatie organisatie d.d. september 2016.

4. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN

4.1. Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

Het auditpanel stelt vast dat de opleiding HBO-Rechten haar beoogde leerresultaten van beide varianten aantoonbaar baseert op de competenties uit het *Landelijke beroeps- en opleidingsprofiel (2012)*: juridisch analyseren, adviseren, vertegenwoordigen, beslissen, reguleren, dossiers managen en organiseren. Aan het einde van de opleiding realiseren studenten deze beoogde leerresultaten op Niveau 3 – Startbekwaam.

Zijn betrokkenheid bij de ontwikkeling van het nieuwe *Landelijk beroeps- en opleidingsprofiel 2025*³ en het hogeschoolbrede Strategisch Beleidsplan *Vernieuwen in Verbinding (2016)* leidde bij SIRE tot nieuwe visies op onderwijs, onderzoek en ondernemerschap. Deze visies vormen nu de basis voor het profiel van de opleiding HBO-Rechten: *De opleiding HBO-Rechten wil T-shaped juridische professionals afleveren met een juridisch competentieprofiel en met een brede (actuele) juridische kennisbasis gericht op de breedte van de juridische contexten. Deze professional heeft een onderzoekende en ondernemende houding, ontwikkelt een professionele identiteit (bijvoorbeeld zelf actief kennis vergaren) en kan multidisciplinair samenwerken (bijvoorbeeld in samenwerking met andere professionals tot oplossingen te komen).*

Uit alle auditgesprekken is het auditpanel gebleken, dat de herziene visie en missie en in het verlengde daarvan de vernieuwing van het curriculum van de opleiding HBO-Rechten (zie Standaard 2 – Onderwijsleeromgeving) op een organische wijze en zowel top-down als bottom-up tot stand zijn gekomen. Hoewel een deel van het docententeam bij deze onderwijsinnovatie in the lead was, zijn tijdens het ingrijpende veranderproces structureel alle stakeholders betrokken, en wel dusdanig, dat de curriculumvernieuwing breed gedragen is. Docenten, studenten, alumni en management kunnen de ambitie van de opleiding HBO-Rechten beschrijven en toelichten. Het auditpanel heeft hier waardering voor.

Profilering

De opleiding HBO-Rechten wil zich profileren op een onderzoekende en ondernemende houding, de leergemeenschap en een professionele identiteit. Het auditpanel waardeert de verbinding met en de consistente vertaling van de hogeschoolbrede speerpunten *Ondernemerschap* en *Energie* naar de onderwijsleeromgeving. Het speerpunt *Ondernemerschap* heeft de opleiding HBO-Rechten begin 2018 uitgewerkt in een visiedocument en daarnaast - met de ingang van het nieuwe curriculum - in de vorm van extra beoogd leerresultaat *Signaleren en Innoveren* toegevoegd aan haar profiel. Hierdoor kan de onderzoekende en ondernemende houding van studenten nadrukkelijk tot uitdrukking komen in het onderwijs. Het speerpunt *Energie* en de elementen leergemeenschap en professionele identiteit zijn onderscheidende aspecten in de onderwijsleeromgeving (zie Standaard 2 - Onderwijsleeromgeving). Het auditpanel stelt vast,

³ Het nieuwe Landelijke Beroeps- en Opleidingsprofiel zal naar verwachting in 2019 gereedkomen.

dat de opleiding zich met deze punten onderscheidt van verwante opleidingen in Nederland. De Groningse kleur is voor het auditpanel nadrukkelijk zichtbaar.

Praktijkgericht onderzoek

Praktijkgericht onderzoek is integraal verweven in de beoogde leerresultaten uit het landelijke profiel, waar ook de opleiding HBO-Rechten zich aan conformeert. Uit de eigen onderzoeksvisie blijkt dat SIRE aansluit bij de generieke hbo-bachelorstandaard *Onderzoekend vermogen* die ook onderdeel uitmaakt van dit landelijke profiel: *Studenten van de opleiding HBO-Rechten zijn startende ondernemende professionals met een onderzoekende houding. Daarnaast leren studenten praktijkgericht juridisch onderzoek uitvoeren.* Het auditpanel vindt het positief dat SIRE ernaar streeft dat in 2020 al haar studenten minimaal één keer tijdens hun studie een half jaar actief zijn in een innovatiewerkplaats door het uitvoeren van een onderzoeksopdracht. Het auditpanel stelt vast, dat praktijkgericht onderzoek stevig verankerd is in het profiel van de opleiding HBO-Rechten.

Internationale oriëntatie

De bij de opleiding HBO-Rechten passende beperkte internationale oriëntatie krijgt in het landelijke profiel een expliciete plaats in de uitwerking van de generieke hbo-bachelorstandaard *Professioneel vakmanschap: Studenten moeten kennis en vaardigheden ontwikkelen die specifiek zijn voor de rol van de professional in het werkveld. Een internationale oriëntatie maakt hier deel van uit.* Dit betekent volgens de opleiding, dat de hbo-jurist oog moet hebben voor internationale aspecten. Zo is voor het begrip van het nationale recht bij de student kennis van doorwerking van met name Europese wet- en regelgeving noodzakelijk. Daarnaast moet een student beschikken over interculturele vaardigheden en de mondelinge en schriftelijke beheersing van de Engelse taal. De visie op internationalisering die de opleiding HBO-Rechten heeft, vindt het auditpanel helder.

De beoogde leerresultaten van de opleiding hebben een internationaal referentiekader. De Dublin Descriptoren liggen daaraan ten grondslag. Uit een matrix in de bijlage van het landelijke profiel - waaraan de opleiding zich conformeert – blijkt welke leerresultaten welke Dublin Descriptoren afdekken.

Onderhoud beoogde leerresultaten

Het onderhoud van de beoogde leerresultaten vindt op verschillende wijzen plaats. De opleiding participeert bijvoorbeeld in het *Landelijk OpleidingsOverleg HBO-Rechten* en speelt derhalve een belangrijke rol bij het formuleren van het landelijke opleidings- en beroepsprofiel, de beroepscompetenties en de gemeenschappelijke kennisbasis. Daarnaast was de opleidingsadviescommissie, die structureel bijeenkomt zoals blijkt uit het auditgesprek, nauw betrokken bij de totstandkoming van het nieuwe landelijke profiel en van de herziene missie en visie van SIRE. Uit diverse auditgesprekken bleek dat de opleiding goed contact onderhoudt met het werkveld. De actuele ontwikkelingen die het werkveld signaleert, pakt de opleiding aantoonbaar op. Andersom geeft het werkveld veel gastlessen op de opleiding.

Weging en Oordeel

Oordeel voltijd en deeltijd: goed

Het auditpanel komt bij deze standaard voor beide varianten tot het oordeel 'goed', omdat de opleiding HBO-Rechten over een breed gedragen visie en missie beschikt die bottom-up tot stand zijn gekomen, en zich nadrukkelijk verbindt met de HG-thema's. De Groningse-kleur is voor het auditpanel duidelijk zichtbaar en door het hanteren van een extra beoogd leerresultaat *Signaleren en Innoveren* ook onderscheidend ten opzichte van verwante opleidingen in Nederland. Bovendien heeft de opleiding passende doelstellingen ten aanzien van praktijkgericht onderzoek en internationalisering die bovendien zijn geëxpliciteerd in de beoogde leerresultaten.

4.2. Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Hierbij wordt rekening gehouden met de diversiteit van de toegelaten studenten. De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen en geven begeleiding. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten op actieve wijze deelnemen aan de vormgeving van het eigen leerproces (*student-centred*). Opleidings specifieke voorzieningen worden beoordeeld, tenzij het gaat om instellingsbrede voorzieningen waarover bij de ITK al is gerapporteerd.

Bevindingen

Visie op onderwijs

Het auditpanel constateert dat de opleiding HBO-Rechten haar nieuwe onderwijsvisie op inzichtelijke wijze heeft uitgewerkt. De onderwijsvernieuwing kenmerkt zich door de woorden: *flexibel* (keuzes maken), *integratief* (sterke verbinding tussen onderwijs, onderzoek en werkveld), *moderne didactiek*⁴ (coachend lesgeven door docenten, gebruik van activerende werkvormen en eigenaarschap van studenten) en *betrokkenheid* (participatie van alle stakeholders). Naast het opdoen van de benodigde kennis ligt het accent, meer dan in het oude curriculum, op het analyseren en onderzoeken met behulp van juridische vaardigheden en op het ontwikkelen van een ondernemende en een onderzoekende houding. Daarnaast vormt het 'taalontwikkelen lesgeven' een belangrijk onderdeel van de didactiek die de opleiding hanteert.

Programma

De opleiding HBO-Rechten zorgt voor een gefaseerde uitrol van de curriculumvernieuwing, te beginnen met de voltijd (zie onderstaande tabel). Vanaf het studiejaar 2018-2019 biedt zij een gezamenlijke voltijdse propedeuse met de opleiding SJD aan. Vanaf september 2019 zal het nieuwe tweede jaar van de voltijd starten. Ondertussen (per februari 2018) zijn de stage en het afstudeersemester, die voor beide varianten nagenoeg gelijk zijn, al herzien. De opleiding heeft de competenties (zie Standaard 1 – Beoogde leerresultaten) voor beide varianten nader uitgewerkt in concrete leeruitkomsten op drie verschillende niveaus. Vanuit de leeruitkomsten zijn per onderwijseenheid toets- ofwel beoordelingscriteria geformuleerd. De competentiematrix, de blokboeken en de studiehandleidingen tonen een helder samenhangend programma en maken een toename in complexiteit en zelfstandigheid van studenten zichtbaar.

Studiejaar	Semester 1	Semester 2
Jaar 1	gezamenlijke propedeuse HBO-Rechten en SJD In de nieuwe propedeuse werken studenten per blok vanuit twee of drie overkoepelende thema's, waarin bijvoorbeeld juridische inhoud, onderzoek en communicatieve vaardigheden van meet af aan met elkaar zijn verweven en waarin de opleiding studenten confronteert met concrete vraagstukken uit hun eigen omgeving of uit het werkveld. De competenties, de leeruitkomsten en de toegepaste elementen uit de body of knowledge and skills zijn voor beide opleidingen gelijk.	
Jaar 2	HBO-Rechten specifiek programma In het 'oude' tweede jaar is de didactiek nog uitsluitend gebaseerd op het leerlijnenmodel van De Bie. Inhoudelijk zijn de blokken vooral georiënteerd op rechtsgebied. In het 'nieuwe' tweede jaar verschuift de focus van zicht op de opleiding naar zicht op het toekomstig werkveld. In elk blok staat een rol centraal die kenmerkend is voor de HBO-jurist en die gekoppeld is aan de beroepscompetenties en een rechtsgebied (de vereiste Body of Knowledge). Daarnaast neemt de student het gehele jaar deel aan flexibele projecten: een semester aan het thema <i>Energie</i> en een semester aan een actueel thema.	

⁴ Het HILL-model (High Impact Learning that Lasts) van Filip Dochy is richtinggevend. Dit model is ontworpen om studenten op te leiden die onder meer zelf verantwoordelijk en kritisch zijn, reflectievaardigheden hanteren en efficiënt probleemoplossend te werk gaan. De meer coachende didactiek die hoort bij dit model, stimuleert een ondernemende en onderzoekende houding.

	Vanaf het tweede jaar zijn de competenties, de leeruitkomsten en de toegepaste elementen uit de body of knowledge and skills en daarmee het onderwijs per opleiding verschillend.	
Jaar 3	minor⁵ In het 'oude' derde jaar kiest de student voor een minor (o.a. Recht en Overheid, De Bedrijfsjurist, Privaatrecht-Rechtsbijstand, Privaatrecht-Familievermogensrecht). In het beoogde 'nieuwe' derde jaar gaat het aantal minoren waarschijnlijk naar twee, namelijk privaatrecht en een publiekrecht-georiënteerde minor. De vernieuwing van de minoren realiseert de opleiding per september 2020. Daarop vooruitlopend werkt de opleiding in de huidige minoren al wel met de nieuwe didactiek.	stagesemester Zie Standaarden 3 en 4
Jaar 4	vrije keuzeruimte Studenten kunnen een vrije minor, een keuzeblok of keuzevakken volgen, studeren in het buitenland of zich profileren op de HG-speerpunten. Alle studenten volgen bovendien een module afstudeer voorbereiding.	afstudeeronderzoek Zie Standaarden 3 en 4

Tabel 1 – Korte beschrijving van het oude en nieuwe voltijdcurriculum

Het auditpanel heeft begrip voor de keuze van de opleiding HBO-Rechten om - vanwege de grote omvang en impact van de veranderingen (zie § Docententeam) – de deeltijd niet tegelijkertijd met de voltijd te vernieuwen. De contouren van het nieuwe deeltijdprogramma staan inmiddels in de steigers. Het accent komt te liggen op flexibilisering via modularisering. Ten opzichte van het huidige voltijdcurriculum kent het tweede jaar van het deeltijdcurriculum een andere blokvolgorde van de thema's. Verder verschilt de didactische aanpak. Deeltijdstudenten werken vaak in een juridisch relevante werkomgeving en beschikken daarom deels al over de benodigde juridische kennis en vaardigheden. Indien de opleiding de eigen werkplek daartoe geschikt acht, voeren deeltijdstudenten daar de stage uit. Docenten die (tevens) in de deeltijd actief zijn, sluiten hun lessen dan ook aan bij de werkveldervaring van studenten door onder meer hun eigen werkveldervaring in te brengen.

Praktijkgericht onderzoek

De wijze waarop de opleiding HBO-Rechten invulling geeft aan praktijkgericht onderzoek in de ondersteunende leerlijnen *Onderzoek* en *Professionele Communicatie Schriftelijk* in het voltijd- en deeltijdprogramma sluit aan de bij eigen onderzoeksvisie (zie Standaard 1 – Beoogde leerresultaten). Deze leerlijnen bereiden studenten bovendien goed voor op de afstudeerfase (zie Standaard 4 – Gerealiseerde leerresultaten). Studenten komen gedurende de verschillende studiejaar op meerdere momenten separaat (o.a. module *Juridische methoden en technieken*, module *Methoden van onderzoek*, module *Afstudeer*voorbereiding) en geïntegreerd (o.a. in de flexibele projecten, de minoren en de leergemeenschappen) in verschillende onderwijsseenheden in aanraking met praktijkgericht onderzoek.

Profilering

De onderwijsvisie en Groningse inkleuring (zie Standaard 1 – Beoogde leerresultaten) zijn goed zichtbaar in de onderwijsleeromgeving. Het auditpanel heeft, en dit geldt ook voor het bestaande voltijd- en deeltijdcurriculum, mooie voorbeelden gezien van integratie tussen onderwijs, onderzoek, praktijk en didactiek (zie ook onderstaande tabel). De opleiding heeft in dit kader nauwe relaties met verschillende kenniscentra zoals het *Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap* (waaronder de lectoraten *Juridische aspecten van de arbeidsmarkt* en *Human Capital*), het *Centre of Expertise Energy* en het *Kenniscentrum Bio Based Economy*. Bovendien is in de onderwijsleeromgeving een sterke vervlechting met de praktijk zichtbaar. Daarnaast heeft het auditpanel waardering voor het stimuleren van en het in toenemende mate bieden van mogelijkheden om multidisciplinair samen te werken in de minoren en de leergemeenschappen.

⁵ Voor de deeltijd is de keuze voor de te volgen minor gelet op het aantal studenten beperkter. Hoewel deeltijdstudenten hier begrip voor hebben, zouden ze het graag anders zien.

Profilingsaspecten	Voorbeelden
Speerpunt <i>Ondernemerschap</i>	In het nieuwe curriculum is het speerpunt <i>Ondernemerschap</i> en de bijbehorende competentie 'Signaleren en Innoveren' vooral zichtbaar in jaar 1 in de thema's 7 <i>Mijn werkveldervaring</i> , 8 <i>Recht in bedrijf</i> en 10 <i>Professionele identiteit</i> van de propedeuse en in het ontwerp jaar 2 in met name de flexibele projecten. In de leergemeenschappen (zie hieronder) en in minor <i>Bedrijfsjurist</i> in het oude curriculum is nadrukkelijk aandacht het ontwikkelen van een onderzoekende en ondernemende houding.
Speerpunt <i>Energie</i>	Het speerpunt <i>Energie</i> is zichtbaar in het ontwerp van jaar 2. Gedurende een semester heeft de opleiding aandacht voor Energierecht ⁶ . Verder kunnen studenten in jaar 2 binnen flexibele projecten werken aan energie-gerelateerde opdrachten uit het werkveld. Studenten kunnen bovendien 90 EC's afstemmen op energie door het volgen van de keuzeminor <i>Energy Markets</i> en het uitvoeren van een stage en een afstudeeropdracht in energierechtelijke context. Tot slot kan de student een diplomasupplement (Energiecertificaat) verkrijgen door het volgen van de keuzeminor <i>Energy Markets</i> tezamen met tien leeractiviteiten die zijn georganiseerd door het <i>Energy Academy Europe</i> .
Leer-gemeenschap	In diverse vormen van leergemeenschappen, door HG ook Innovatiewerkplaatsen (IWP) genoemd, werken studenten en docenten van verschillende opleidingen, onderzoekers en werkveldpartners in een multidisciplinaire setting samen rond onderzoeksvragen en -thema's. Hieronder volgen enkele voorbeelden: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Binnen de IWP <i>Helpman De Wijert</i> die valt onder het <i>Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap</i>, beheren studenten een informatieloket voor zzp'ers inzake bedrijfsjuridische vraagstukken in samenwerking met het forum <i>ikonderneemhet.nl</i>. ▪ Binnen het lectoraat <i>Human Capital</i> werken lectoren van verschillende lectoraten en studenten van meerdere opleidingen samen om de wisselwerking tussen regels en arbeidsmarkt te verbeteren. ▪ In de minor <i>HBO bedrijfsjurist</i> was het lectoraat <i>Juridische Aspecten van de Arbeidsmarkt</i> betrokken bij het thema <i>Coöperatieve vorming</i> waarover een symposium is georganiseerd. Verder namen studenten deel aan het project <i>Aardbevingsbestendige bouw</i>. ▪ In het studiejaar 2017-2018 startte een groep HBO-rechten studenten met hun afstudeeronderzoek bij de <i>Gebiedscoöperatie Westerkwartier</i>. Studenten van verschillende opleidingen zijn minimaal één vaste dag per week in Noordhorn aanwezig om onder leiding van een praktijkbegeleider overkoepelende thema's te behandelen, delen van hun onderzoek aan elkaar te presenteren, workshops van werkveldexperts bij te wonen en aan excursies deel te nemen. ▪ Binnen de IWP <i>Groeninge</i> - waarin diverse partijen de natuurgebieden vanaf het <i>Leekstermeer</i> tot <i>Roegwold</i> tot één natuur-, recreatie- en wateropvanggebied willen maken - spelen veel onderzoeksvragen over het <i>Omgevingsrecht</i> en de nieuwe <i>Omgevingswet</i> waarin onder meer HBO-Rechten studenten een rol kunnen spelen.
Professionele identiteit	Vanaf de start van de propedeuse werken studenten in aansluiting bij de leeruitkomsten van de competentie <i>Organiseren en Adviseren</i> gestructureerd aan de eigen professionele identiteit. De opleiding legt daarbij de nadruk op meer eigenaarschap van studenten voor hun ontwikkeling door het leren leren, het groeien in autonomie en zelfstandigheid en tegelijkertijd het ontwikkelen van sensitiviteit om de samenwerking met anderen aan te gaan. Bewijsstukken voor het behalen van die leeruitkomsten verzamelen studenten in een portfolio. Aan het eind van de propedeuse vindt er binnen thema 10 <i>Professionele identiteit</i> een assessment plaats waarin docenten de ontwikkeling richting een professionele identiteit van studenten beoordelen. In het tweede studiejaar maakt het portfolio onderdeel uit van de flexibele projecten.

Tabel 2 – Voorbeelden interactie onderwijs en onderzoek

Het auditpanel vindt het nieuwe curriculum uitdagend, vernieuwend en doordacht. Het is een goede zaak dat de opleiding bij de implementatie een korte PDCA-cyclus hanteert. Werkende weg ofwel door middel van 'learning by doing' voert de opleiding verbeteringen door. Met diverse gremia sprak het auditpanel over de onderwijsinnovatie:

- Docenten vinden dat studenten die het nieuwe programma volgen, in vergelijking met studenten die het oude programma volgen, een actieve(re) studiehouding hebben, sterk(er) betrokken zijn en elkaar in toenemende mate durven aanspreken ofwel hun professionele identiteit nadrukkelijk(er) tonen. De moderne didactiek is voor docenten niet nieuw. Het vraagt van hen vooral een breed handelingsrepertoire dat zij al naar gelang de situatie

⁶ Dit rechtsgebied omvat de wetgeving rondom de energiebronnen, zoals gas, elektriciteit en warmte, en heeft een directe link met andere rechtsgebieden.

inzetten, waarbij coachend lesgeven en een brede mix aan activerende werkvormen in een relevante context wel de uitgangspunten zijn.

- De studenten zijn tevreden over het oude, maar nog meer over het nieuwe programma. Zij waarderen dat de opleiding de praktijk vanaf de start van de nieuwe propedeuse integreert in het onderwijs. Wel mag volgens hen in de begeleiding meer aandacht zijn voor 'het sterk in je schoenen (leren) staan' en het (leren) omgaan met sociale druk. Het auditpanel vindt dit een klein verbeterpunt.

De diverse gremia toonden het auditpanel een authentiek verhaal. Het auditpanel is benieuwd naar de verdere uitrol van de nieuwe onderwijsvisie. Daarnaast zou de opleidingscommissie aan bekendheid bij de gehele studentenpopulatie kunnen winnen.

Internationale oriëntatie

De internationale oriëntatie krijgt zoals de opleiding HBO-Rechten dat beoogt, een bescheiden plaats in het voltijd- en deeltijdprogramma. Binnen de integrale opdrachten (voltijd) en de action learning opdrachten (deeltijd) beschikken diverse projecten over een internationaal karakter. Daarnaast zijn internationalisering en/of internationale aspecten voor het auditpanel zichtbaar in de juridische vakken (bijvoorbeeld *Europees recht*, *Arbeidsrecht* en *Bestuursrecht*), de onderzoeksvakken (o.a. raadplegen Engelse bronnen), het studieonderdeel *Cross Cultural Competences* en in de keuzeminor *International Law*. Het auditpanel vindt het een sterk punt dat 23% van de afgestudeerden in het studiejaar 2017-2018 een buitenlandervaring van minimaal 3 maanden opdeed door 'study abroad', stage of afstudeeronderzoek. Dit is uitzonderlijk voor dit type opleidingen en getuigt van actief beleid.

Studiesucces

Net als andere HBO-Rechten opleidingen kent de voltijdopleiding HBO-Rechten van HG een relatief hoge uitval na de propedeuse (circa 40%). Reden daarvoor is dat jaarlijks een tot twee volledige eerstejaars klassen doorstromen naar de Rijksuniversiteit Groningen (circa 15%). Los daarvan, is verbetering van het rendement bij de opleiding HBO-Rechten mogelijk. Het auditpanel stelt op basis van de documentatie en de gesprekken vast dat de opleiding hier veel aandacht voor heeft. Een door de opleiding ingestelde werkgroep voerde bijvoorbeeld startgesprekken in en introduceerde verplichte voorbereidingscolleges voor het opstellen van de onderzoeksopzet. Daarnaast blijkt uit het actieplan rendementen dat de opleiding vaktrainingen voor struikelvakken organiseert en zorgt voor een intensieve groepsgewijze ondersteuning voor langstudeerders. Ook tijdens het ontwerp van het nieuwe curriculum had de opleiding oog voor het studiesucces (o.a. grotere onderwijseenheden, minder tentamens, vaste inlevermomenten, coachend lesgeven, activerende werkvormen, meer werk- in plaats van hoorcolleges en structurele feedback over de studievoortgang). Het auditpanel gaat er net als de opleiding vanuit dat de genoemde verbetermaatregelen het studiesucces van de voltijd positief zullen beïnvloeden en dat de goede rendementen van de deeltijd behouden blijven.

In de beleefde kleinschaligheid van de opleiding door de studenten spelen de studieloopbaanbegeleiders, in het nieuwe curriculum begeleiders professionele ontwikkeling en begeleiding (POB'ers) geheten, een grote rol. Studenten ervaren de laagdrempeligheid van deze docenten als zeer prettig, zo blijkt ook uit het auditgesprek. Daarnaast zijn er zogenoemde aandachtfunctionarissen, die zich hebben bekwaamd in het begeleiden van studenten met specifieke functiebeperkingen.

Docententeam

Het auditpanel heeft vastgesteld, dat het docententeam van de opleiding HBO-Rechten over uitstekende kwalificaties beschikt:

- De omvang van het docententeam is toereikend. Het team van de voltijdopleiding HBO-Rechten bestaat uit 30 docenten (21 fte). Het deeltijdteam bestaat uit 9 docenten (5,9 fte) die ook binnen de deeltijdopleiding van SJD en de voltijdopleidingen van SJD en HBO-Rechten werkzaam zijn. Daarnaast zet SIRE in alle opleidingen professionals uit de beroepspraktijk in als gastdocent.

- Docenten zijn hoog opgeleid. Uit een overzicht blijkt onder meer dat 97% van de docenten mastergeschoold is en alle docenten in vaste dienst didactisch bekwaam en BKE-geschoold⁷ zijn. Drie docenten doen op dit moment een promotieonderzoek. Diverse docenten van HBO-Rechten zijn als docentonderzoeker werkzaam bij het lectoraat.
- Veel docenten hebben actuele werkveldervaring. Naast hun aanstelling bij de HG heeft een aantal docenten een relevante nevenfunctie (bijvoorbeeld rechter, advocaat, lid van bezwaren- of geschillencommissie, gemeenteraadslid en zelfstandig ondernemer). Een aantal docenten doet een praktijkstage.
- Docenten zijn bevlogen en werken structureel aan hun deskundigheidsbevordering (bijvoorbeeld de cursus *Coachend lesgeven*, de cursus *Activerende werkvormen*, verdieping in actuele juridische onderwerpen zoals *Legal Tech*, *Aanbesteding* en *Privacy* en de cursus *Cambridge Engels*).

Net als de studenten die het auditpanel sprak, zijn alumni, zo blijkt uit de *HBO-Monitor 2017*, (zeer) tevreden over de inhoudsdeskundigheid en de actuele kennis van docenten. Zij krijgen goede begeleiding van docenten en de opleiding schept de juiste verwachtingen inzake de studielast.

Het is volgens het auditpanel niet opmerkelijk dat – gezien de vele veranderingen (zie ook Inleiding en hierboven) - docenten werkdruk ervaren. Uit de gesprekken met het opleidingsmanagement en de docenten blijkt, dat de dean een luisterend oor heeft, prioriteiten stelt en zinvolle maatregelen treft om de werkdruk waar mogelijk te verminderen (o.a. het ontwerpen van onderwijs slimmer organiseren, verbetering van de informatiesystemen Osiris en OnStage, reductie van het aantal toetsen en meer experimenteerruimte). Het auditpanel heeft gemerkt dat zolang de toegevoegde waarde van de veranderingen voor de docenten zichtbaar blijft, het docententeam ondanks de werkdruk met veel enthousiasme verder vorm en inhoud wil geven aan de onderwijsinnovatie.

Opleidingsspecifieke voorzieningen

Tijdens de audit bezocht het auditpanel de nabij gelegen innovatiewerkplaats *Energy Transition* (EnTranCe) en sprak daar onder meer met een lector en docent/onderzoeker van het lectoraat *Energie & Recht* en een student. Het auditpanel is onder de indruk van de rijke multidisciplinaire onderzoeksomgeving waarbinnen tien studenten en vijf docenten/onderzoekers vanuit de opleiding HBO-Rechten naast studenten en docenten/onderzoekers vanuit andere HG-opleidingen, bedrijven en overheden in een energieproeftuin werken aan onder meer Governance-vraagstukken.

Weging en Oordeel

Oordeel voltijd en deeltijd: goed

De opleiding HBO-Rechten ontstijgt met beide varianten de basiskwaliteit, omdat de opleiding haar onderwijsvisie op consistente wijze heeft uitgewerkt in een nieuw, uitdagend en doordacht curriculum, de Groningse kleur door het gehele curriculum is verweven, een stevige interactie bestaat tussen onderwijs en onderzoek via de leergemeenschappen en de opleiding beschikt over een goed gekwalificeerd en daadkrachtig docententeam. Ook heeft het auditpanel een hoge waardering voor (i) het aantal studenten dat in het buitenland studie- of werkervaring opdoet en (ii) de opleidingsspecifieke voorzieningen van de IWP EnTranCe.

Dat de onderwijsinnovatie nog een vertaalslag moet krijgen in het deeltijdprogramma, doet naar de mening van het auditpanel niets af aan zijn positieve oordeel. Het auditpanel vindt het gezien de werkdruk van docenten een verstandige keuze om de curriculumvernieuwing fasegewijs in te voeren. Bovendien krijgen de deeltijd- net als voltijdstudenten in het huidige curriculum al de kans om te participeren in de leergemeenschappen, waardoor – weliswaar in mindere mate dan in het nieuwe curriculum – de Groningse kleur ook in de deeltijd zichtbaar is.

⁷ BKE staat voor Basis Kwalificatie Examinering.

4.3. Toetsing

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting NVAO: De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De eisen zijn helder voor de studenten. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Bevindingen

Toetssysteem

De opleiding HBO-Rechten formuleerde in 2018 uitgangspunten die aansluiten bij het toetsbeleid van het instituut en die in de onderwijsinnovatie leidend zijn (zie Standaard 2 – Onderwijsleeromgeving). Zo wil de opleiding meer integratieve toetsing en grotere onderwijseenheden toetsen met minder summatieve toetsen en meer formatieve toetsen. Het toetsplan van de nieuwe propedeuse maakt inzichtelijk welke toetsvormen de opleiding gebruikt en welke leeruitkomsten van welke competenties daarmee worden getoetst. Elk blok bevat een conceptuele toets en een praktijktoets, waarbij een beroepshandeling of –product centraal staat. Alle nieuwe toetsen neemt de opleiding digitaal af.

Het auditpanel constateert dat de opleiding op verschillende wijzen de validiteit, betrouwbaarheid en inzichtelijkheid van het toetsen en beoordelen borgt. Dit doet zij bijvoorbeeld door de inzet van gekwalificeerde examinatoren, het hanteren van het 4-ogenprincipe, het consequent doorlopen van de toetscyclus aan de hand van een checklist, het gebruik van relevante beoordelingscriteria en toetsmatrijzen, de permanente afstemming tussen begeleiders en beoordelaars door deelname aan intervisie en kalibreersessies en het monitoren van de kwaliteit door de examencommissie en de toetscommissie. Daarnaast is sprake van externe validering met opleidingen die deelnemen aan het *Landelijk OpleidingsOverleg HBO-Rechten*.

Het auditpanel heeft tijdens het locatiebezoek diverse toetsen uit verschillende studiejaar en van zowel het oude deeltijd- en voltijdcurriculum (o.a. Rechtvaardig samenleven, Ondernemingsrecht, Juridische kwaliteitszorg, Bestuursrecht en Europees recht) als het nieuwe curriculum (o.a. Start in de juridische wereld, Bestuur in actie en Geschillenbeslechting) ingezien. De 'oude' toetsen hebben een stevige juridische inhoud en sluiten goed aan bij het tussentijdse niveau dat van de studenten verwacht mag worden. De feedback aan studenten is zinvol. In de 'nieuwe' toetsen doet de opleiding geen concessies aan het niveau van de vakkennis, wel laat zij de meer klassieke toetsvormen (veelal kennistoetsen) los. In de nieuwe propedeuse en in het ontwerp van jaar 2 is voor het auditpanel - zoals de opleiding dat ook beoogt - meer variatie en integratie in toetsing zichtbaar. Daarnaast hanteert de opleiding in de beoordeling mooi uitgewerkte, maar wel enigszins dichtgetimmerde Rubrics. Het verder uitkristalliseren van de onderwijsinnovatie vormt voor de opleiding de komende jaren nog de uitdaging (zie H6 – Aanbevelingen).

Examencommissie

Het instituut kent één examencommissie waarin twee Kamers (HBO-Rechten en Sociaal Juridische Dienstverlening) hun plek kennen. De examencommissie wijst onder meer op basis van concrete benoemingscriteria examinatoren aan, voert het door haar opgestelde huishoudelijk reglement uit, volgt de nodige verplichte bijscholingen, organiseert regelmatig intervisie- en beoordelingssessies voor examinatoren, stelt een jaarverslag op en borgt de kwaliteit van het afstudeerniveau. Het auditpanel concludeert op basis van de gesprekken en de documentatie, dat de examencommissie stevig 'in control' is en volgens de PDCA-cyclus consequent werkt aan de toetskwaliteit en aan de beoordelingssystematiek.

De toetscommissie bewaakt structureel de kwaliteit van alle toetsen in de voltijd en de deeltijd. Ze geeft hierover gevraagd en ongevraagd advies aan de examencommissie en het managementteam. De commissie neemt ieder blok - al dan niet naar aanleiding van klachten en/of op verzoek van de examencommissie of docenten - een steekproef van een aantal tentamens en beoordeelt deze op verschillende aspecten. Zij introduceerde in dit kader een aantal mooie instrumenten (bijvoorbeeld toetsmatrijzen, toetschecklists en een model studiehandleiding) en ontwikkelde recentelijk een model dat het doorlopen van de gehele toetscyclus borgt. In 2019 krijgt de toetscommissie een actieve rol bij het monitoren van de kwaliteit van de integratieve toetsing van de propedeuse en het bevorderen van het gebruik van de checklist 'Bewaken van de toetscyclus'.

Afstudeerprogramma

Het afstudeerprogramma bestaat uit een minor, de stage en het afstudeeronderzoek. Het auditpanel heeft geconstateerd, dat de opleiding met deze toetsen alle competenties op Niveau 3 – Startbekwaam afdekt en dat de vormen van deze toetsen passend zijn bij de verschillende leeruitkomsten. Als onderdeel van de onderwijsinnovatie zijn in februari 2018 de stage en het afstuderen reeds herzien.

Eindwerk	Omschrijving
Minor (30 EC)	In de minoren toetst de opleiding de beoogde leerresultaten <i>Beslissen, Reguleren</i> en <i>Vertegenwoordigen</i> af. De hogeschooldocent die verantwoordelijk is voor het curriculum, bewaakt de inhoud, opbouw en het beheersingsniveau van een leerlijn en de daaraan gekoppelde minoren.
Stage (30 EC)	Door middel van verschillende opdrachtuitwerkingen en rapportages van de student en beoordelingen van de praktijkbegeleider van de stage-organisatie, krijgt de opleiding input voor de beoordeling. De stagedocent bepaalt uiteindelijk of de student een voldoende heeft behaald. De stagehandleiding en het beoordelingskader van de stage zijn per februari 2018 in de vorm van een pilot vernieuwd. Examinatoren beoordelen de beheersing van twee beoogde leerresultaten <i>Organiseren</i> en <i>Dossier managen</i> via Rubrics met als doel de validiteit en transparantie van de beoordeling te verbeteren. De deeltijdstudent voeren de stage vaak uit op de eigen werkplek. De student kan met het stage(semester) beginnen zodra er sprake is van een relevante werkplek. Ter afsluiting van de stageperiode levert de student een portfolio aan en voert de stagecoördinator op de stage/werkplek een criteriumgericht interview uit over de competentiegroei. Voor deeltijdstudenten die na 1 september 2018 zijn gestart met hun stage(semester), geldt de nieuwe stagehandleiding die qua opdrachten en beoordeling overeenkomt met de stagehandleiding voor de voltijdstudenten.
Afstudeeronderzoek (30 EC)	Na een akkoord op het onderzoeksvoorstel en de -opzet van de afstudeertoetsingscommissie (ATC) wijst de opleiding een afstudeerdocent aan die de student begeleidt in de uitvoering van het praktijkgerichte onderzoek. De afstudeerdocent en een tweede onafhankelijke examinerator beoordelen het uiteindelijke adviesrapport, het verantwoordingsgesprek en het reflectieverslag op de beoogde leerresultaten <i>Juridisch analyseren</i> en <i>Adviseren</i> , op de persoonlijke ontwikkeling en op de ontwikkeling tot beginnend beroepsbeoefenaar. De externe praktijkbegeleider adviseert de afstudeerdocent over de originaliteit en uitvoerbaarheid van de aanbevelingen. In de nieuwe beoordelingskaders van het adviesrapport en het verantwoordingsgesprek van het afstudeeronderzoek, die per februari 2018 van kracht zijn, zijn Rubrics toegevoegd.

Tabel 3 – Korte beschrijving van de afstudeerfase voltijd en deeltijd

Het auditpanel waardeert dat de opleiding structureel aandacht heeft voor de verdere verbetering van de afstudeerfase. Zo evalueert de opleiding binnenkort de pilot binnen de stage (zie bovenstaande tabel), overweegt zij om de stage uit het afstudeerprogramma te halen (zodat meer ruimte ontstaat voor het leren werken binnen een juridische context) en stelt zij de vorm van het afstudeeronderzoek ter discussie. Om onnodige vertraging in de afstudeerfase te voorkomen breidde de opleiding onlangs de capaciteit van de afstudeertoetsingscommissie uit en wijst zij in een eerder stadium de inhoudelijke begeleider toe, zo blijkt uit het gesprek met de examencommissie. De studenten die het auditpanel sprak, zijn positief over deze verbeteringen.

Weging en Oordeel

Oordeel voltijd en deeltijd: goed

De opleiding HBO-Rechten ontstijgt met beide varianten de basiskwaliteit, omdat zij in aansluiting bij de onderwijsvernieuwing de traditionele toetsvormen durft los te laten en in het (ontwerp van het) nieuwe curriculum meer variatie en integratie in toetsing duidelijk zichtbaar is. Het toetsstelsel van de opleiding staat stevig. De opleiding toetst op een valide, betrouwbare en inzichtelijke manier of de student de beoogde leeruitkomsten heeft behaald. De toetsen waren van een goed juridisch niveau. De opleiding toont zondermeer aan dat zij structureel aandacht heeft voor de kwaliteitsborging en -verbetering van het toetsen en beoordelen. Ook de examencommissie en de toetscommissie zijn stevig 'in control'.

Dat de opleiding de onderwijsinnovatie in de toetsing nog verder kan uitkristalliseren doet naar de mening van het auditpanel niets af aan zijn positieve oordeel. Het heeft in de gesprekken en in de uitwerking en in het ontwerp van het nieuwe curriculum mooie voorbeelden gezien. Het betreft een logische vervolgstap in de verdere ontwikkeling van toetsstelsel.

4.4. Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 4: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

Gerealiseerd eindniveau

Vóór aanvang van het locatiebezoek ontving het auditpanel een lijst met eindwerken van voltijd- en deeltijdafgestudeerden van de opleiding HBO-Rechten van de afgelopen twee jaar. Daaruit heeft het auditpanel van vijftien afgestudeerden (twee van de deeltijd- en dertien van de voltijdvariant) het afstudeeronderzoek met een variatie in het eindcijfer gekozen en voorafgaand aan het locatiebezoek bestudeerd. Bij vijf afgestudeerden bekeek het auditpanel voor de audit ook producten van de stage. Tijdens het locatiebezoek lag een representatieve selectie van producten van de minor ter inzage.

De afstudeeronderzoeken die de panelleden van beide varianten bestudeerden, voldeden ruim aan het te behalen bachelorniveau. Zij zijn relevant, praktijkgericht en helder geschreven. Alle beoordelingen vond het auditpanel zorgvuldig onderbouwd, navolgbaar en in lijn met het gegeven cijfer. De stageportfolio's laten een duidelijk opwaartse leercurve zien. Het auditpanel vond de stageverslagen die het van enkele studenten bekeek indrukwekkend, met name de wijze waarop de studenten laten zien dat zij een volwaardige professional in wording zijn. De resultaten van het 'taalontwikkeland' lesgeven zijn voor het auditpanel vooral zichtbaar in de afstudeeronderzoeken. De opleiding zou in dit kader nog een slag kunnen maken met de reflectieverslagen. Los daarvan vond het auditpanel de reflectieverslagen inhoudelijk van het juiste niveau.

In de eindwerken zijn voor het auditpanel de eerste 'resultaten' van de Groningse kleur al zichtbaar. In één afstudeeronderzoek van een student die nog het oude curriculum volgde, bijvoorbeeld was het hogeschoolbrede thema *Energie* voor het auditpanel zichtbaar. Daarnaast gaat binnenkort de eerste student in het nieuwe curriculum op voor het diplomasupplement *Energie* (zie Standaard 2 – Onderwijsleeromgeving). Ook voerden vier studenten in het studiejaar 2017-2018 hun afstudeeronderzoek uit bij het lectoraat *Juridische aspecten van de arbeidsmarkt* en zijn vijftien studenten in dat studiejaar afgestudeerd op het thema *Ondernemerschap*. Gezien de speerpunten in het nieuwe curriculum nadrukkelijker zichtbaar zijn en de opleiding HBO-Rechten sinds twee jaar expliciet aandacht heeft voor het afstuderen op deze speerpunten, is het de verwachting van de opleiding, dat het aantal studenten dat op de speerpunten afstudeert, verder zal toenemen. Enkele studenten leverden afstudeeronderzoeken op met landelijke impact (zie onderstaande tabel).

Voorbeelden eindwerken met landelijke impact

- Een studente heeft in 2016 de eerste *FNV-Scriptieprijs* gewonnen met een onderzoek op het gebied van grensarbeid. Het eindwerk laat een uitgebreide analyse zien van Europese regelgeving en Nederlandse en Duitse wet- en regelgeving en wat de gevolgen daarvan zijn van het werken in het buitenland en wonen in Nederland. Voor diezelfde prijs was ook een andere studente genomineerd met eveneens een onderzoek naar grensarbeid.
- Verder is een student die is afgestudeerd op het onderwerp *Tiny Houses*, gevraagd om binnen de IWP *Gebiedscoöperatie Westerkwartier* bij het *Let's Gro Festival Groningen* een workshop te houden tijdens het *Symposium Goud Geluk over de betekenis economie*.

Tabel 4 – Voorbeelden eindwerken met landelijke impact

Alle studenten hanteerden in hun afstudeeronderzoek en in de producten van de stage het voorgeschreven format zoals beschreven in de handleiding zorgvuldig en werden hierin goed gecoacht door de begeleiders. Hoewel het voorgeschreven format studenten in de afstudeerfase houvast biedt, merkt het auditpanel tegelijkertijd op, dat dit format de creativiteit van

studenten in de weg kan staan. Hier ligt volgens het auditpanel nog een ontwikkelkans voor de opleiding HBO-Rechten (zie H6 – Aanbevelingen).

Functioneren in de praktijk

Uit het gesprek met het management blijkt dat studenten die doorstuderen aan de Rijksuniversiteit Groningen het over het algemeen goed doen. Daarnaast komt uit evaluaties en gesprekken met vertegenwoordigers vanuit het werkveld en alumni naar voren, dat het werkveld zeer tevreden is over het niveau van de afgestudeerden. Zij zien de meerwaarde van de T-shaped juridische professional en herkennen de verschillende aspecten van de Groningse kleur in de contacten met stagiairs en afstudeerders. Studenten HBO-Rechten kenmerken zich volgens hen als zelfstandig, een hands-on-mentaliteit, proactief, taalvaardig en gericht op (multidisciplinaire) samenwerking. De alumni krijgen voldoende brede bagage mee en ontwikkelen in het programma de juiste vaardigheden om zich na de opleiding specifieke juridische kennis snel eigen te maken.

Weging en Oordeel

Oordeel voltijd en deeltijd: goed

Het auditpanel komt bij deze standaard voor de voltijd en de deeltijd tot het oordeel 'goed', omdat de eindwerken die het auditpanel voorafgaand aan het locatiebezoek van de opleiding HBO-Rechten bekeek, ruim voldeden aan het hbo-bachelorniveau. Bovendien is de Groningse kleur in de eindwerken in toenemende mate zichtbaar en leverden enkele studenten de afgelopen jaren eindwerken op met landelijke impact. Daarnaast zijn het werkveld en de alumni zeer tevreden over het gerealiseerde niveau.

5. ALGEMEEN EINDOORDEEL

Het auditpanel trof bij de opleiding HBO-Rechten een bevlogen docententeam aan dat onder leiding van het opleidingsmanagement een krachtige opleidings- en onderwijsvisie weet te realiseren. Hoewel de vernieuwing naar een modern en wendbaar curriculum veel van het docententeam vraagt, geeft de positieve feedback van studenten hen de drive om door te pakken en de verdere beoogde veranderingen op dezelfde consequente en consistente wijze zoals zij dat toe nu toe deden, door te voeren. De opleiding HBO-Rechten ontstijgt met haar beide varianten volgens het auditpanel over de volle breedte zondermeer de basiskwaliteit.

Het volledig tot wasdom komen van de onderwijsvernieuwing vormt voor de opleiding HBO-Rechten de komende jaren de uitdaging. Dit betreft de realisatie van de beoogde vernieuwing in het deeltijdprogramma en de vertaling naar het systeem van toetsen en beoordelen. Het auditpanel vraagt daarbij specifieke aandacht voor het creëren van de juiste balans tussen het bieden van structuur en ruimte voor creativiteit in de toetsing (bijvoorbeeld in de afstudeerfase).

Op grond van de beslisregels van de NVAO komt het auditpanel voor beide varianten van de opleiding HBO-Rechten van de Hanzehogeschool Groningen tot 'goed' voor alle vier de standaarden. Het auditpanel komt derhalve voor de opleiding als geheel tot het oordeel 'goed'. Het adviseert de NVAO dan ook de opleiding te accrediteren voor een periode van zes jaar.

6. AANBEVELINGEN

Hierover volgt een tweetal aanbevelingen voor de opleiding naar aanleiding van de audit.

Balans tussen structuur en creativiteit

De nog traditionele toetsvormen, een vast format (onder meer in de afstudeerfase) en de Rubrics bieden docenten en studenten in het toetsen en beoordelen houvast. Bij de nieuwe didactiek passen echter, zoals de opleiding ook aangeeft, andere keuzes in de toetsing. Het opleiden van juridische professionals met een ondernemende en onderzoekende houding vraagt namelijk dat zij op zoek gaan naar creatieve oplossingen, door buiten de juridische kaders te denken en preventief juridisch op te treden. In de verdere uitrol van de onderwijsinnovatie in de toetsing zou de opleiding meer balans kunnen aanbrenge(n) tussen het bieden van structuur en ruimte voor creativiteit. Dit betreft bijvoorbeeld meer holistisch beoordelen en de student in de toetsing meer vrijheid geven voor creatieve multidisciplinaire werkwijzen om de vereiste competenties te behalen.

Ontwikkeling masteropleiding

Hoewel het buiten het bereik van het auditpanel/het beoordelingskader ligt, geeft het auditpanel de opleiding in overweging na te denken over de ontwikkeling van een hbo-masteropleiding. Het auditpanel vindt het jammer dat veel studenten een universitaire vervolgopleiding gaan doen, terwijl in de samenleving in toenemende mate behoefte is aan praktisch opgeleide juristen die multidisciplinaire problemen kunnen oplossen. Binnen de academie is voor een hbo-masteropleiding reeds een sterke voedingsbodem aanwezig. De opleiding beschikt bijvoorbeeld over een rijke onderzoeksomgeving met passende faciliteiten en in de Groningse kleur liggen kansen voor de profilering van de master. Uiteraard dient de opleiding in haar overweging rekening te houden met het concurrerende opleidingsveld (o.a. de Rijksuniversiteit Groningen) en is - gezien de huidige werkdruk van docenten - het stellen van prioriteiten raadzaam.

BIJLAGE I**Scoretabel**

Scoretabel paneloordelen Hanzehogeschool Groningen bacheloropleiding HBO-Rechten voltijd/deeltijd		
Standaard	Oordeel	
	voltijd	deeltijd
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	Goed	Goed
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	Goed	Goed
Standaard 3. Toetsing	Goed	Goed
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	Goed	Goed
Algemeen eindoordeel	Goed	Goed

BIJLAGE II   Programma, werkwijze en beslisregels

Auditprogramma Beperkte Opleidingsbeoordeling t.b.v. bacheloropleiding HBO-Rechten – Hanzehogeschool Groningen – 28 maart 2019

Tijd	Gesprekspartners*	Gespreksonderwerpen
08:00 - 08:15	Inloop en ontvangst <ul style="list-style-type: none"> • dean • opleidingsmanager vt • opleidingsmanager dt 	
08:15 - 08.50	Vooroverleg auditpanel	<ul style="list-style-type: none"> • Vooroverleg • Bestudering documenten ter inzage + posters
08:50 - 09:30	<p>Opleidingsmanagement</p> <p>Start met een presentatie van 10 minuten met een verklaring van gemaakte keuzes, stand van zaken en openstaande wensen & voornemens.</p> <p><i>Managementteam SIRE</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • dean • opleidingsmanager HBO-Rechten voltijd • opleidingsmanager Propedeuse en deeltijd • opleidingsmanager SJD-voltijd • hoofd bedrijfsvoering 	<ul style="list-style-type: none"> • Eigenheid opleiding / positionering & profilering • Regionale verbinding met het HBO-Rechten werkveld • Actualiteit van de opleiding • Verbinding onderwijs en onderzoek • Ambities • Onderwijs leeromgeving
09:30 - 09.40	Pauze	
09.40 - 10.20	<p>Het onderwijs van HBO-R (docenten)</p> <p>Start met een korte pitch van 5 minuten met highlights van huidig & nieuw onderwijs en het proces.</p> <p><i>Docentengroep</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • coördinator Hanze Juridisch Schrijfcentrum • afstudeercoördinator deeltijd • stagecoördinator • HSD Croho HBO-Rechten • minor Bedrijfsjurist • deeltijd / blended learning • HSD Ondernemerschap 	<ul style="list-style-type: none"> • Huidig curriculum • Nieuw curriculum
10:20 - 10:40	Pauze / Intern overleg	Intern overleg
10:40 - 11:20	<p>Het onderwijs van HBO-R (studenten)</p> <p>Het panel gaat in gesprek met studenten. De studenten vertegenwoordigen de deeltijd en voltijd en diverse leerjaren.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Aansluiting • Kwaliteit en relevantie programma • Studeerbaarheid / studiebegeleiding • Kwaliteit docenten

Tijd	Gesprekspartners*	Gespreksonderwerpen
	<p><i>Voltijd</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • jaar 1 • jaar 2 • jaar 3 / internationale stage • deeltijd jaar 4 • jaar 4 	<ul style="list-style-type: none"> • Opleidingsspecifieke voorzieningen • Toetsen en beoordelen
11:20 - 11:40	<p>'Markt' met voorbeelden van karakteristieke projecten/ vakken/ producten uit het onderwijs.</p> <p><i>Tafel 1: minor Recht & Overheid</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • twee onderzoekers minor R&O • twee studenten <p><i>Tafel 2: minor Bedrijfsjurist</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • een onderzoeker minor Bedrijfsjurist • twee studenten 	<p>Presentaties/ demonstraties door studenten en docenten over karakteristieke projecten/ vakken/ producten uit het onderwijs van HBO-Rechten</p>
11.40-12.20	<p>Lunch auditpanel met Werkveld en Alumni</p> <p><i>Werkveld</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • werkveldvertegenwoordigers en lid opleidingsadviescommissie <p><i>Alumni</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • advocatenkantoor Yspeert / master • gemeente Súdwest-Fryslân • UMCG • Univé 	<p>Gespreksonderwerpen Alumni:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kwaliteit en relevantie van de opleiding (programma, docenten) • Functioneren in de praktijk of vervolgopleiding <p>Gespreksonderwerpen Werkveld:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Actuele ontwikkelingen en doorvertaling naar programma • Andere wensen vanuit het werkveld • Eigen inkleuring opleiding • Stage en begeleiding • Onderzoekcomponent • Gerealiseerd niveau
12:20 - 12:40	<p>Pauze / Intern overleg</p>	<p>Intern overleg</p>
12:40 - 13:20	<p>Kwaliteit van toetsing & borging van het niveau van HBO-R</p> <p><i>Examencommissie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • voorzitter • lid examencommissie <p><i>Toetscommissie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • voorzitter • lid toetscommissie <p><i>Afstudeercoördinator</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • afstudeercoördinator 	<ul style="list-style-type: none"> • Bevoegdheden, taken en rollen • Relatie tot het management • Kwaliteitsborging toetsen en beoordelen • Kwaliteitsborging afstuderen

Tijd	Gesprekspartners*	Gespreksonderwerpen
13.20 – 13.30	Pauze	
13.30 – 13.50	Voorzitter CvB en Dean	<ul style="list-style-type: none"> • Regionale verbinding • Verbinding onderwijs, onderzoek en werkveld in relatie tot het Strategisch Plan van de HG
13:50 – 15.10	<p>Onderwijsvisie in de praktijk: verbinding onderwijs, onderzoek en werkveld op locatie : IWP Entrance</p> <p>13:50 - 14:05: naar IWP</p> <p>14:05 – 14:25: De opzet van Entrance</p> <p>14:25 - 14:55: Gesprek aan de hand van projecten: HSD Energie en Student</p> <p>14:55 – 15:10: naar Rechtenstudies</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Positionering opleiding • Regionale verbinding met het onderwijs van SJD • Verbinding onderwijs, onderzoek en werkveld • Actualiteit van de opleiding in relatie tot het werkveld
15.10 - 15.30	Pauze / intern overleg	<ul style="list-style-type: none"> • Bepaling voorlopige beoordeling NVAO standaarden
15.30 – 15.50	<p>Pending issues (alle gesprekspartners zijn hiervoor beschikbaar)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Indien van toepassing
15.50	Terugkoppeling en afsluiting	

* In verband met de privacywetgeving zijn in bovenstaande tabel uitsluitend de functies/rollen van gesprekspartners opgenomen. De namen van de gesprekspartners zijn bij de secretaris van het auditpanel bekend.

Werkwijze

Bij de beoordeling van de betreffende (voltijd- en deeltijd)opleiding is uitgegaan van het door de NVAO vastgestelde 'Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland' van september 2016. Daarin staan de standaarden vermeld waarop het panel zich bij de beperkte opleidingsbeoordeling van een opleiding moet richten en de criteria aan de hand waarvan het panel zijn oordeel over de opleiding moet bepalen.

Op basis van de door opleiding geleverde documentatie heeft het auditpanel zich een beeld kunnen vormen van de primaire en secundaire processen van de (voltijd- en deeltijd)variant.

De visitatie was gericht op een verificatie van de bevindingen uit de documentenanalyse en het verkrijgen van aanvullende informatie over de inhoud van het programma. Dit geschiedde door gesprekken met vertegenwoordigers van de opleiding, studenten en het werkveld, die waren te kenschetsen als 'gesprekken tussen vakgenoten'.

De verificatie door het auditpanel geschiedde door verscheidene malen hetzelfde onderwerp met verschillende geledingen te bespreken en aan de hand van additionele documentatie en - daar waar het de huisvesting en de materiële voorzieningen betreft- ook door eigen waarneming.

Na overleg met de betreffende opleiding heeft het auditpanel met in achtneming van de daartoe strekkende regels van de NVAO en op basis van zijn documentanalyse en de daaruit voortvloeiende specifieke aandachtspunten de keuze van de gesprekspartners vastgesteld.

Afstemming deelpanels binnen het cluster

De visitatie binnen dit cluster is uitgevoerd door de visitatiebureaus Hobéon en NQA waarbij Hobéon één hogeschool en NQA vijf hogescholen heeft beoordeeld. Gedurende het traject hebben de voorzitters en/of de leden van de betrokken auditpanels met elkaar afgestemd over de inhoud van de audits.

Afstemming tussen alle deelpanels heeft allereerst plaatsgevonden door de instructie die de panelleden krijgen met betrekking tot het beoordelingskader. De tussen Hobéon en NQA gekalibreerde criteria voor de beoordeling maken onderdeel uit van deze instructie. Daaraan voorafgaand is de afstemming geborgd door overlap in de bezetting tussen alle deelpanels. Daarnaast is, rekening houdend met het feit dat elke opleidingsbeoordeling een individuele beoordeling betreft, vanuit de overlap in de bezetting, waar relevant voortschrijdend gereflecteerd op vorige bezoeken binnen deze visitatiegroep. Verder wordt de afstemming tussen de panels geborgd door de ondersteuning van zo veel mogelijk dezelfde secretaris vanuit zowel Hobéon als NQA en door de inzet van getrainde voorzitters.

Het oordeel van het auditpanel vastgelegd in een conceptrapport werd aan de opleiding voorgelegd voor een toets op eventuele feitelijke onjuistheden.

Beslisregels

Volgens de NVAO-Beslisregels Accreditatie kan een onderwerp 'onvoldoende', 'voldoende', 'goed' of 'excellent' scores. Hobéon heeft de beslisregels toegepast, zoals deze zijn opgesomd in het 'Beoordelingskaders accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland, September 2016'.

Wanneer er sprake is van verschillende varianten van een opleiding (bijvoorbeeld: voltijd, deeltijd en duaal), dan moet uit de beoordeling blijken dat voor elke variant de kwaliteit is gewaarborgd op grond van de standaarden uit het betreffende beoordelingskader om te komen tot een positief eindoordeel over de opleiding.

Indien een opleiding onder één CROHO-registratie wordt aangeboden op meerdere locaties, kan de opleiding alleen voor accreditatie in aanmerking komen als uit de beoordeling blijkt dat elke locatie voldoet aan de in het betreffende kader genoemde kwaliteitsstandaarden.

Beperkte opleidingsbeoordeling

- Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval 'onvoldoende' indien i) standaard 1 'onvoldoende' is, ii) een of twee standaarden 'onvoldoende' en herstel binnen twee jaar niet realistisch en haalbaar is of iii) drie of meer standaarden 'onvoldoende'.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'voldoende' zijn indien ten minste twee standaarden 'voldoende' zijn, waaronder in elk geval standaard 1, en herstel van de tekortkoming(en) bij de 'onvoldoende' standaarden realistisch en haalbaar is binnen twee jaar.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'goed' zijn indien ten minste alle standaarden minimaal voldoende zijn en twee standaarden als 'goed' worden beoordeeld, waaronder in elk geval standaard 4.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'excellent' zijn indien ten minste alle standaarden minimaal 'voldoende' worden bevonden en twee standaarden als 'excellent' worden beoordeeld, waaronder in elk geval standaard 4.

BIJLAGE III   Lijst geraadpleegde documenten

- Zelfevaluatie-rapport opleiding: *HBO-Rechten in beweging*
- Domeinspecifiek referentiekader en de leerresultaten van de opleiding
- Onderwijsvisie SIRE
- Schematisch programma-overzicht.
- Inhoudsbeschrijving (op hoofdlijnen) van de programma-onderdelen, met vermelding van
  - leerresultaten, leerdoelen, werkvormen, wijze van toetsen, literatuur (verplicht / aanbevolen), betrokken docenten en studiepunten.
- Onderzoeksvisie SIRE
- Visie op ondernemerschap SIRE
- Onderwijs- en examenregeling – OER.
- Overzicht van het ingezette personeel
  - naam, functie, omvang aanstelling, graad en deskundigheid
- Overzichtslijst van *alle* eindwerken van de laatste twee jaar (of van portfolio's / werkstukken waaruit het door de student bereikte eindniveau kan worden afgeleid).
- Jaarverslag examencommissie
- Toetsbeleid SIRE
- Toetsopgaven + beoordelingscriteria en normering (antwoordmodellen) en een representatieve selectie van gemaakte toetsen (presentaties, stageverslagen, assessments, portfolio's e.d.) en beoordelingen.
- Representatieve selectie van handboeken en overig studiemateriaal
- HBO Monitor 2017 SIRE

Het panel heeft van vijftien studenten de eindwerken bestudeerd, waarvan twee van deeltijdstudenten. Om redenen van privacy zijn de namen van afgestudeerden en hun studentnummers van wie het panel de eindwerken heeft bekeken niet opgenomen in deze rapportage. Namen van de afgestudeerde studenten, hun studentnummer evenals de titels van de eindwerken zijn bekend bij de secretaris van het auditpanel.

BIJLAGE IV   Panelsamenstelling

Op 5 november 2018 heeft de NVAO goedkeuring gegeven aan de samenstelling van het auditpanel t.b.v. de beoordeling van de bacheloropleiding HBO-Rechten van Hanzehogeschool Groningen, onder de nummers 007255 en 007259. Deze opleiding behoort tot onderstaande visitatiegroep.

Naam visitatiegroep:	HBO-rechten groep 1
----------------------	---------------------

De secretaris van het auditpanel beschikt over nadere informatie over de samenstelling en expertise van de panelleden die in bovengenoemd cluster zijn ingezet.

In onderstaande tabel volgen korte functiebeschrijvingen van de panelleden die deelnamen aan het auditpanel van de in dit beoordelingsrapport beschreven opleiding.

Naam	Korte functiebeschrijvingen
W.L.M. Blomen	De heer Blomen is directeur van de Hobéon Groep en treedt sinds 2004 veelvuldig op als lead-auditor van auditpanels in het kader van accreditatie hoger onderwijs.
mr. dr. H.J.L.M. van de Luytgaarden	De heer Van de Luytgaarden is verbonden aan de Zuyd Hogeschool als lector Preventive Law. Als adviseur en manager ad interim heeft hij daarnaast op vele terreinen van de samenleving gewerkt (o.a. overheidsinstellingen en non-for-profit organisaties). Bovendien is hij auditor in het hoger onderwijs in binnen- en buitenland en bij juridische professionals en bekleed hij diverse bestuursfuncties in het (hoger) onderwijs.
K. Dewitte MSc	Mevrouw Dewitte is bij Artevelde Hogeschool opleidingsdirecteur van de opleidingen Bedrijfsmanagement, Officemanagement en International Business Management. Tot 2015 was zij ook docent.
S.P.J. Stroet	De heer Stroet studeert HBO Rechten aan de Hogeschool Leiden en is lid van de studentenraad van de hogeschool.
I.M. Gies Broesterhuizen BEC	Mevrouw Gies Broesterhuizen is sinds 2010 door de NVAO getraind als secretaris.

De door alle panelleden ondertekende onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaringen zijn in het bezit van Hobéon. In deze verklaring verklaren de panelleden gedurende ten minste vijf jaar voorafgaand aan de audit geen zakelijke noch persoonlijke binding te hebben gehad met de betrokken instelling - anders dan die in het kader van de werkzaamheden als lid van het auditpanel van het evaluatiebureau -, die een onafhankelijke oordeelvorming ten positieve of ten negatieve zou kunnen beïnvloeden.

Strategische dienstverlener voor kennisintensieve organisaties

Lange Voorhout 14
2514 ED Den Haag

T (070) 30 66 800

F (070) 30 66 870

E info@hobeon.nl

I www.hobeon.nl